

Het Huis Ter Bruggen, oftewel "Het Slotje" in Stein is herbouwd !!

Het Huis Ter Bruggen, oftewel "Het Slotje" in Stein is herbouwd. De bouw van dit unieke historische monument heeft ongeveer een jaar geduurd en is in nauwe samenwerking tussen Peter Pantus en Jos Drubers tot stand gebracht. Aan de hand van analyse van historische foto's, kadastrale gegevens en artikelen en tekeningen van onder meer pater Munsters, is dit kleine kasteeltje gereconstrueerd. En het resultaat mag er zijn. De reconstructie van het gebouw geeft een goed beeld van het kasteeltje dat in vroegere tijden in Stein aan de westrand van het dorp Stein heeft gestaan, tussen het centrum van het dorp en het stroomgebied van de Maas. Van dit kasteeltje is in de loop van de 20e eeuw slechts een boerderij overgebleven tot het in de jaren vijftig van de vorige eeuw volkomen was vervallen en vervolgens is afgebroken.

De makers van het nieuwe Huis Ter Bruggen hadden het kasteeltje graag weer op de oorspronkelijke plek gezien, in "het Broek", bij de Brugstraat in Stein. Helaas. Het is tot nu toe nog niet verder gekomen dan een 3D-impressie. Maar wel een 3D-opname, waarvan we mogen aannemen dat het in grote mate overeenstemt met het oorspronkelijke kasteeltje, dat ooit in Stein heeft gestaan.

Geschiedenis

Het Slotje is al bekend uit het begin van de 14e eeuw. Het werd in 1331 bewoond door Alexander de Tilia, een vazal van de grote burcht kasteel Stein. Later, in het midden van de 15e eeuw, werd "het huijs en hoff, genaemt het Sloetjen te Bruggen" bewoond door Hendrik van Bruggen. Waarschijnlijk heeft het slotje aan hem zijn naam te danken: huis Ter Bruggen. In de 17e eeuw werd het bewoond door de familie Bex, die het verkochten aan de familie van Kessel. Een telg uit deze familie, Jonker Willem van Kessel, heer van Ter Bruggen, is rond 1691 door Jean Philippe Eugene de Merode benoemd als drossaert van de heerlijkheid Stein. In naam van de heer van Stein voerde hij de rechtspraak en de administratie van de heerlijkheid Stein. De jonker was geboren te Stein en woonde op het slotje Ter Bruggen. Hij stierf ongehuwd te Stein op 29 september of 1 oktober 1721 en werd in de St. Martinuskerk bij het St. Jansaltaar begraven. Door de erfgenamen werd in 1722 een proces gevoerd voor het Rijkskamergericht te Wetzlar om het bezit van het Slotje te Stein. De documenten, die daarop betrekking hadden, kwamen in 1846 in het Rijksarchief van Luik terecht. Maar toen pater Munsters een eeuw later deze documenten wilde inzien, bleken deze in 1944 door een V2 te zijn vernietigd.

Ruim dertig jaar heeft de jonker van Kessel met de graaf de Merode mogen samenwerken. De graaf heeft hem tien jaar overleefd. Uit 1728 dateert het schilderij "Chateau de Steyn", dat in opdracht van JPE de Merode werd geschilderd. Op dit schilderij wordt ook het slotje afgebeeld. Van dit schilderij heeft de graaf een gobelin laten maken, dat nog steeds in de ontvangstzaal van het kasteel in Merode bij Düren (Dld.) hangt. Op dit gobelin is nog iets wat meer te zien van het slotje dan op het schilderij. Ook een van de voorgebouwen en de gracht rondom het kasteeltje zijn duidelijk zichtbaar. En duidelijk is te zien dat het slotje een hoger gebouw is, dan hoe men het kent uit de eerste helft van de 20e eeuw.

Beschrijving

Munsters schrijft dat het huis een rechthoek vormt met een afmeting van slechts 10 bij 15 meter, omgeven door een gracht, die door de langsstromende beek (de Ur of Orm) gevoed werd. In het particulier archief van de prins de Merode te Brussel heeft Munsters een oude topografische kaart gezien, waaruit te concluderen viel dat in de 18e eeuw vóór dit kasteeltje aan de noordzijde nog voorgebouwen lagen. Deze waren door een gracht van het hoofdgebouw gescheiden. Het hele complex inclusief de voorgebouwen werd eveneens door een gracht omgeven, behalve langs de Brugstraat. Hier sloot een muur het ruime binnenplein af. Volgens Munsters bestonden in de jaren dertig van de vorige eeuw deze voorgebouwen voor het grootste deel nog steeds. Ze werden gevormd -zoals Munsters schrijft- door het pand Brugstraat 13, waar destijds het café Smeets-Lenders was gevestigd. Met de huidige nummering betreft dit pand betreft nu Brugstraat 25. Er waren duidelijke overeenkomsten van de gebruikte muurankers in 't Slotje en het bedoelde café.

Het slotje is in de eerste helft van de vorige eeuw vervallen tot een bouwvallige woning. Toch was het, ondanks de bouwval, nog steeds herkenbaar als een oud adellijk huis. De gevels bezaten talrijke sierlagen van mergel en aan de noordzijde was een fraai bewerkte gevelsteen met het jaartal 1643. Op diverse plaatsen zaten schietgaten in de muren en er waren talrijke sporen van vroegere ramen.

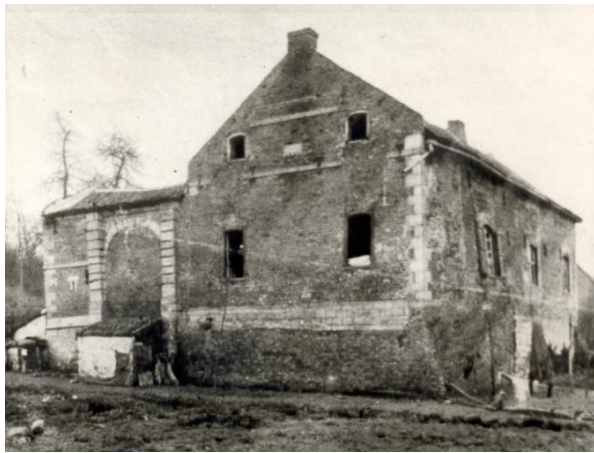
De westhelft van het huis werd ingenomen door een grondverdiep met lage gewelfde kelders en schietgaten naar buiten. Dit gedeelte dateerde nog uit de middeleeuwen. Daarboven was een woonlaag met verschillende woonvertrekken en later in dikke muren aangebrachte ramen. Waarschijnlijk zo'n vier eeuwen oud. Boven deze woonlaag van 4 à 5 meter hoogte volgde een latere houten zoldering, overdekt met een zadeldak tussen twee gevels met een driehoekige top.

Ook Munsters gaf aan, dat dit gebouw vroeger hoger moet zijn geweest en dat het op de noordwesthoek een torenachtige uitbouw moet hebben gehad. Omdat in latere tijd de belastingen werden bepaald naar de hoogte van de muren en de grootte van de ramen, is het gebouw en de toren verlaagd en zijn er ramen dichtgemetseld.

De oosthelft had noordelijk en zuidelijk een lage smalle aangebouwde vleugel en oostelijk een muur. Hiertussen lag een open ruimte, een hof. In die aanbousels waren op de begane grond eveneens schietgaten aanwezig.

De toegang tot het gesloten complex met het kleine binnenhofje werd oorspronkelijk gevormd door een met natuursteen omblakte valbrugpoort midden in de noordmuur. Om die ingang te bereiken moest men over de gracht met een houten ophaalbrug, waarvoor katrolgaten aan weerszijden van de toegang in de noordbrug aanwezig waren. Later is deze toegangspoort dichtgemetseld. De grachten waren in de negentiende eeuw al met grond opgevuld en alleen bij hoog water stond rondom alles blank. De noordelijke toegang was dichtgemetseld en vanaf de Brugstraat was in de oostmuur een nieuwe toegang gemaakt.

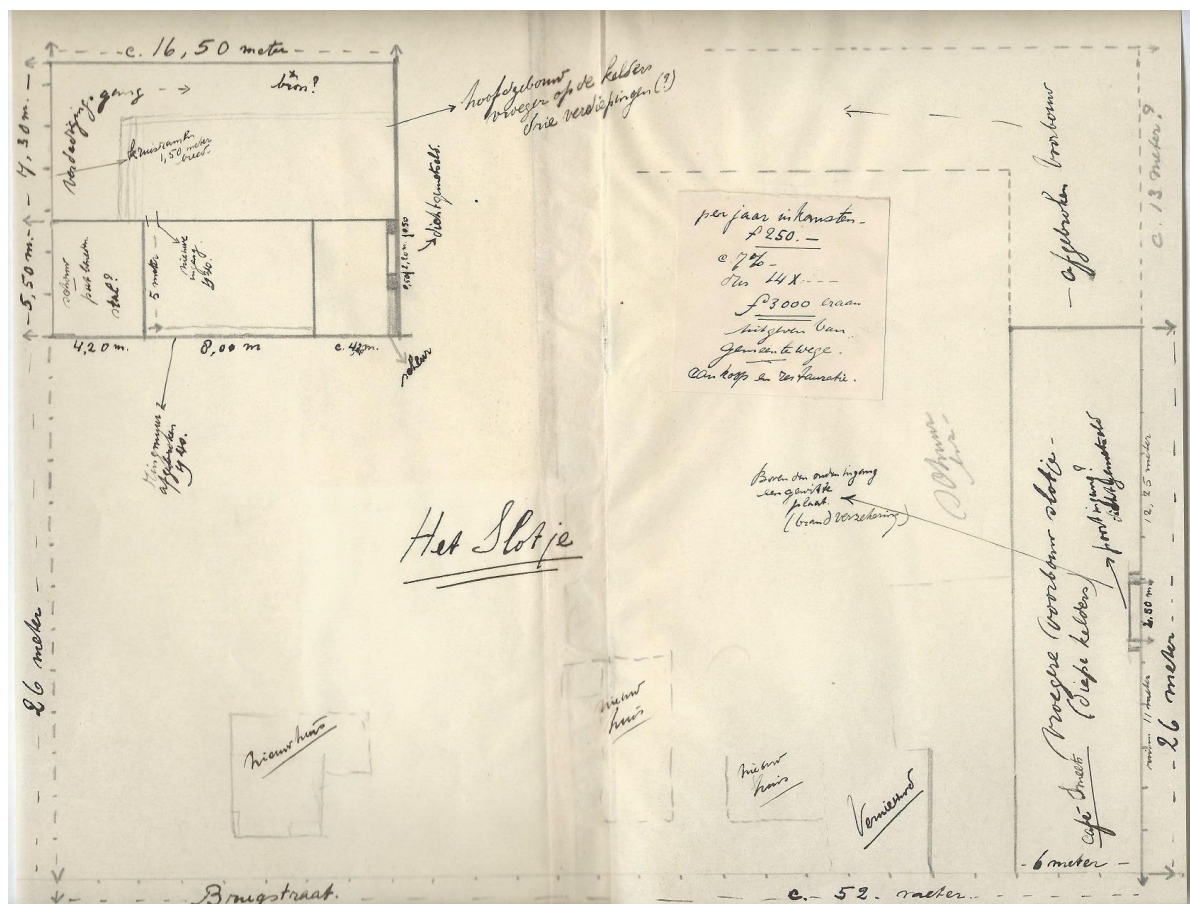
Op achtergrond de masten van de verlichting v.h. Julianakanaal.
„Oud Slot” Brugstraat Stein (L.)

Het verval

Begin 30'er jaren van de vorige eeuw is het Julianakanaal aangelegd. De dijken waren bij de aanleg in 1932 net boven het maaiveld aangelegd. Ze waren echter volkomen lek, zodat in het Broek bij de kerk een grote wateroverlast ontstond. Ook het slotje werd bedreigd, doordat het vlak ten noorden van de viaduktdijk naar Meers in het lekwater kwam te staan. Klachten mochten niet baten, want die tijdelijke last was voorzien en door de autoriteiten aanvaard. Op voorspraak van dr. Beckers bereikte men uiteindelijk, dat Rijkswaterstaat de kelders met een betonlaag bedekte en de muren werden gevoegd, maar daarmee was het behoud niet verzekerd. In 1943 heeft de Rijksgebouwendienst opnieuw de situatie beoordeeld. Het grote verval maakte een ongunstige indruk en landelijk gezien achtte men het gebouw niet van zo groot belang, dat het als een restauratieobject kon worden aangemerkt.

Hoe bezwaarlijk de bewoning met haar lekkende daken ook was, de eigenaren waren niet bereid het huis op te geven. In het midden van de 50'er jaren is het pand alsnog gesloopt moeten worden. Alleen de gevelsteen uit 1643 moet zijn bewaard, maar waar die is gebleven is niet bekend.

De situering

In het archief van pater Munsters troffen we bovenstaande tekening aan. Hij tekent het slotje (linksboven) met een afmeting van circa 12,50 x 16,50 meter. Het totale grondgebied van "het huijs en hoff, genaempt het Sloetjen te Bruggen" heeft volgens zijn tekening een afmeting van circa 39 x 52 meter. Rechtsonder zijn de voorgebouwen getekend van circa 26 meter diep en 6 meter breed. Hij tekent daarbij aan dat dit het gebouw betreft waar later café Smeets in is gevestigd (Brugstraat 13, nu Brugstraat 25). De ingang tot het binnenterrein van het slotje is gevestigd opzij van het pand van Smeets. Het hele complex is omgracht met uitzondering van de kant van de Brugstraat. Hier is een muur. Later zijn hier woningen gekomen.

Deze twee kadasterkaartjes tonen ook nog eens het totale complex inclusief het Slotje en de voorgebouwen. Tevens laat het in dunne rode lijnen zien waar later nieuwe woningen zijn gebouwd.

Aan de hand van een googleprint is het totale oppervlak van het slotje gekaderd. Links boven in het rode kader heeft het slotje gestaan, rechtsonder de voorgebouwen, (later café Smeets, nu Brugstraat 25). In blauw ingetekend is de hier toen stromende Ur, waar nog delen terug te vinden zijn. De omliggende gracht om het slotje en de gracht om het hele complex (m.u.v. de zijde van de Brugstraat) zijn niet ingetekend. Deze liggen buiten het rode kader. Het witte pand met het rode dak rechtsonder is een deel van de latere kapelanie, nu Brugstraat 13. Links langs dit pand loopt de Canersteeg richting 't Brook.

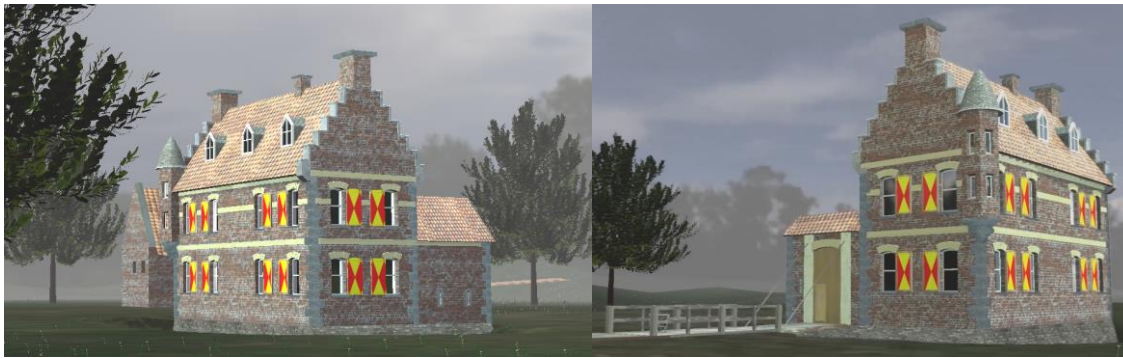
De familie Op den Camp aan de Brugstraat

Café Smeets-Lenders, Brugstraat 13, hernummerd Brugstraat 25. Rechts onder: tot voor kort de muurankers op pand Brugstraat 25: de overeenkomstige muurankers van het Slotje en het Café.

Het Huis Ter Bruggen, oftewel "Het Slotje" in Stein is herbouwd.

In 2014 heeft Roy Jaspers een poging gedaan om een schets te maken van het slotje van destijds. Mede op basis van deze tekening en al het overige beschikbare historisch materiaal is door Peter Pantus het slotje opnieuw gebouwd, in 3D. Men kan de gehele animatie zien op de facebookpagina's van Peter Pantus en Stichting Erfgoed Stein.

Wij zijn enorm blij, dat een verloren Steins monument opnieuw "uit de as is herrezen" en dat het voor de toekomst bewaard blijft.

Peter Pantus
Jos Drubers
voorjaar 2019

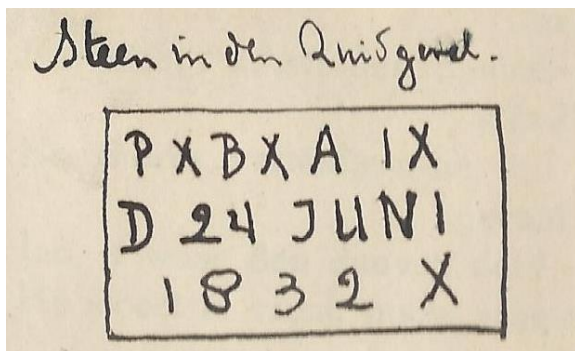
Foto's en tekeningen:

- Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, 1952
- Roy Jaspers, 2014
- Archief pater Munsters

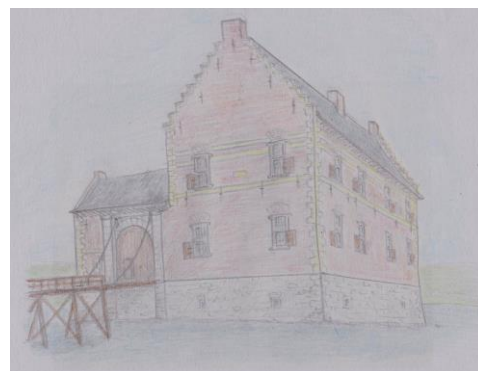
Bronnen:

- A.J. Munsters M.S.C., Het Huis Ter Bruggen te Stein, Maassnippers nr. 3, 1987
- A.J. Munsters M.S.C., Het Huis "Ter Bruggen" te Stein, Limburgse Koerier, 1 december 1938
- A.J. Munsters M.S.C., Stein in oude ansichten, deel 1.
- Het Slotje van Stein, Limburgs Dagblad 5 september 1952.
- Boerderij; kasteelterrein 't Slotje; www.limburgsekastelen.nl
- Ter Bruggen / 't Slotje, <https://kasteleninnederland.nl>
- Bevolkingsregister gemeente Stein, 1850-1860
- Gesprekken bewoners Brugstraat te Stein

Bijlagen:

Het opschrift van de gevelsteen uit 1832, in de zuidgevel van het Slotje:

Schets Roy Jaspers, 2014